

Partiets taktik

Taler
Martin Tranmæl

Dato
29 mars 1918

Sted
Kristiania

Omstendigheter
Arbeiderpartiets landsmøte

- 1 Jeg er enig i, at vi maa søke at komme til klarhet i dette spørsmåal. Avgjørelsen vil være bestemmende for partiets fremtidige taktik. Det er sandt, at der er enighet om maalet, om socialismen; men om taktikken og midlerne er uoverensstemmelserne saa store, at der er et princip ogsaa i det. For at ta stilling i
- 5 disse spørsmåal maa man resonnere fra forholdene som de virkelig er i vort samfund og kjende det kapitalistiske systems virkemidler. Alt det nye har sit utspring i det gamle, og det nye begynder nu at anta tydelige former. Vi kan se og dømme. Flertallet i landsstyret har villet gjøre dette til et spørsmåal om folkestyre kontra diktatur. Og de gjør parlamentarismen identisk med
- 10 folkestyre, mens de hævder, at masseaktionen fører frem til diktaturet. Parlamentarismens idé fik sit gjennombrud paa en tid, da magtforholdene i samfundet var anderledes end nu, den har sin rot i tidligere tidsaldre. Hvad de politiske spørsmåal angaar, har parlamentarismen hat mægtig betydning, men stillet overfor de nye opgaver, de økonomiske opgaver, strækker
- 15 parlamentarismen ikke til. Vi ser, at kapitalismen har skapt sig nye magt- og ytringsformer. Utenfor parlamentet har vi mægtige kapitalistiske organisationer, som bestemmer over selve samfundsutviklingen. Dette maa lede til, at ogsaa arbeiderne tar op den økonomiske kamp ved utenomparlamentariske midler. Det er selve kapitalismen som fører os dit. Det er en nydannelse vi staar oppe i.
- 20 Kapitalistklassen paa den ene side og arbeiderne i sine faglige og politiske organisationer paa den anden side møtes i kamp paa den økonomiske arena - og en avgjørelse maa finde sted. Stortinget spiller selvsagt en stor rolle forsaavidt som magtforholdet avspeiler sig der; men de utenomparlamentariske midler har allikevel den største betydning. Da krisen brøt ut søkte regjeringen at opta et
- 25 indenlandsk statslaan, men regjeringen blev ikke enig med bankerne. De optraadte mot den, og regjeringen maatte bøie sig. Hos bankerne laa den økonomiske magt. Vi ser nu hvorledes maksimalpriserne overtrædes og at de

parlamentariske magtmidler ikke strekker til for at haandhæve disse priser.

30

For arbejderklassen er de utenomparlamentariske magtmidler blit en betingelse for at de kan gjøre sig gjældende i parlamentet. Den parlamentariske aktion skal støttes av den utenomparlamentariske. Disse to ting staar der ikke som motsætninger - de utfyllder og betinger hinanden. Den utvikling som har
35 paagaat fra borgerskapet vandt sin magt, har anvist nye aktionsformer som peker utover det bestaaende samfund. Og vi maa ta konsekvensen av den utvikling vi staar midt oppe i, og sørge for de nødvendige nye organer. Arbeiderorganisationen maa indstilles paa masseaktion. Det maa være den store linje i vor kamp. Men derfor skal vi ikke fornegte den parlamentariske linje eller
40 gi den en underordnet plads. Vor parlamentariske stilling blir sterkere, naar vi samtidig utnytter de andre magtfaktorer.

Der skremmes med voldsdiktatur. Men det er ikke vi som taler om voldsdiktatur. Hvad vi vil er en samling av arbeiderne om sine
45 kamporganisationer og at disse søker sin sanktion hos folket selv direkte. Det er utelukket, at nogen kan bygge paa et mindretalsdiktatur. Diktaturet kan komme, men ikke som uttryk for et mindretal. Det kan komme som repræsentant for det store folk - et slags referendum, som gir et fuldkomnere uttryk for folkeviljen og flertalsviljen end et stortingsvalg. Den nuværende
50 folkerepræsentation er et upaalidelig og høist mangelfuldt uttryk for folkeviljen. Vi er vidne til, at et mindretal i folket har et stort flertal i nationalforsamlingen. Vi har en uretfærdig valgordning og en bondeparagraf som bestemmer at landrepræsentanternes antal skal være 2/3 av det samlede storting. Vi har en grundlov som beskytter de kapitalistiske interesser med høiesteret som overhus.
55 Hvad dette vil si for et socialistisk flertal, maa dog enhver forstaa, og det er derfor fatalt at sværge til parlamentarismen som eneste faktor i klassekampen. Flertallet forveksler parlamentarismen med folkestyre. Man har en overtro paa parlamentarismen. En saadan overtro vil føre til svækkelse av arbeidernes kamp og til store skuffelser. En nøktern vurdering av parlamentarismen er en styrke.
60 Valgene skal være en manifestation av arbeiderklassens vilje, og hertil kommer den betydning valgene har i agitationen. I nationalforsamlingen skal vore repræsentanter ta frem vore saker, men den sociale revolution kan ikke naaes ad den vei. Magttyngden ligger utenfor nationalforsamlingen. De store resultater avhænger av massernes egen deltagelse og egen interesse. Ser man disse ting paa
65 denne nøkterne maate og handler derefter undgaar man det som har fundet sted i enkelte andre land at der dannes en ren antiparlamentarisk bevegelse. Det er

hyperparlamentarismen som skaper antiparlamentarismen.

70 Der foreligger saaledes et baade-og.

Flertallet har intet privilegium paa det parlamentariske arbeide og kan ikke utlægge vort standpunkt paa en anden maate end vi selv gjør. Vi har ogsaa efter evne deltatt i det politiske arbeide for at samle arbeiderklassens interesse om de politiske og sociale spørsmåal. Men vi blir ikke staaende ved dette. Vor linje tar sigte paa en livligere deltagelse i arbeidet, og det opnaaes ved at samle arbeiderne paa en aktionslinje, hvor handlingen beror paa dem selv. Derved skaffes større aarvaakenhet, større ansvars- og solidaritetsfølelse, større selvvirksomhet. Heri ligger et stort opdragende moment. Men det er ikke opdragelse i det som flertallet hævder, at arbeiderne kun skal paakaldes hvert tredje aar ved valgene. Ved at avgjørelsen ligger hos arbeiderne selv, fremelsker man den store ansvarsfølelse, og ut fra dette syn er det vi hilser arbeiderraadsbevægelsen med glæde.

85 Hvad er det som trænges i vor tid? Er det ikke en samling av arbeiderklassen med handling for øie? Hungersnøden henger truende over os, og arbeiderne kan bli styrtet i de største ulykker. Er det da ikke om at gjøre at arbeiderklassen trækkes ind under organisationens kultur, at vi faar alle op i takten, saa der kan øves direkte paatryk paa myndighetene ved masseaktion? Arbeiderraadene har da ogsaa git de fagorganiserte adgang til en kraftigere utfoldelse av sin magt. Det er forskjellige forhold som gjør at de regulære organisationer er mer bundet og som gjør det betænkelig at anvende dem i disse situationer. Arbeiderraadene staar ubundet av disse hensyn. De er frie og smidige organisationer som søker sin bemyndigelse hos arbeiderklassen selv og som staar til ansvar overfor arbeiderklassen og ikke overfor andre. Dette gjør ogsaa, at man lettere kan anvende nye midler i sin kamp. Det blev paakrævet at faa organer for dette. Dyrtidssituationen ifjor viste nødvendigheten av det.

Ved dyrtidsdemonstrationen ifjor saa vi en begeistring som aldrig før. Det blev en mægtig opslutning. Men saa kom skuffelserne, da der intet blev foretat. Det er en tom undskyldning at statstjenestemændenes stilling var avgjørende. Vi kan da ikke la disse utenforstaaende organisationer øve bestemmende indflydelse paa vore handlinger. Dyrtidskongressen kom ikke, det maatte skape en skuffelse og et mismod, som var uheldig for det hele organisationsarbeide.

Arbeiderraadene begyndte her i Kristiania, og der er siden dannet raad utover hele landet. Deres nærmeste opgaver er dyrtids- og lønsspørsmål, men de kan utvikles videre. De staar som repræsentanter for arbeiderbefolkningen. Paa den

110 konferanse som blev holdt her blev der ikke vedtatt noget fremtidsprogram - raadene vil utvikle sig frit. Dyrtidskravene falder stort set sammen med de som organisationernes fællesmøte vedtok; men man kan ikke nøie sig med at stille disse krav, der maa samtidig sørges for at en bestemt linje for deres gjennomførelse blir fulgt. Raadene kræver potetrationering inden 6. april - hvis

115 ikke kan man ikke garantere at den øvrige rationering blir overholdt, og der kræves 8-timersdag fra 1. mai med erklæring om at arbeiderne selv tar 8-timersdagen, hvis kravet ikke indrømmes. Vi har nu krævet 8-timersdag i mange aar og demonstrert for den hver 1. mai. Og vi har magt til at gjennomføre den. Det vil ogsaa bli en moralsk seier som vil virke tilbake paa hele bevegelsen.

120 Raadenes forhold til Det norske arbeiderparti er det aller bedste. Det er jo partiets medlemmer som danner raadene. Og man vil faa husmødrene med; man bygger paa organisationslinjen, og raadenes virksomhet vil derfor ogsaa medføre, at fagforeningerne faar større tilslutning, likesom arbeiderpressen vil vinde større indpas. Den hele arbeiderklasse vil reises til selvtænkning og

125 handling. Hvis nu landsmøtet vedtar flertallets forslag, vil der skapes et motsætningsforhold som er skadelig. Hele linjen i forslaget er at arbeiderraadene skal underordne sig. Men skal raadene indsnævres og lægges i korset paa den maate kan der ikke bli noget godt samarbeide. Hvis derimot partiet anerkjender masseaktionen vil det tilføre raadene ny styrke. Det er derfor av overordentlig

130 stor betydning, hvilken linje man vælger. Den vældige tilslutning raadene har faat skulde tyde paa, at der er stemning for dem, og at der er trang og behov for disse aktionsorganer. De muliggjør en større aktivitet og fører nye tropper til vor bevegelse.

135 Dannelsen av arbeiderraad har ogsaa nødvendiggjort opprettelse av soldaterforeninger. Det er nu 12 aar siden partiet strøk folkevæbningen av programmet, og vort antimilitære program er senere stadig skjærpet. Ved vor agitation har vi indstillet arbeiderklassen paa avrustning, og i flugt hermed kommer militærnegtelse og militærstreik. Men nu kommer

140 soldaterforeningerne, og de utfylder et lignende behov som arbeiderraadene. De er bygget paa dem som staar i de militære ruller, og soldaterraadene har aldeles ikke militærdiktaturet paa sit program. Det man har stillet op er militærstreiken, det er avvæbningslinjen man har villet følge. Man tilsigter at avskaffe militarismen ved masseaktion - ved soldaterradene med støtte i arbeiderraadene,

og den negtelse av sin tilslutning hertil, som fagkongressen gav, vil hver enkelt fagforening ta op til overveielse. Vi er ikke blinde for de farer som melder sig. Borgerskapet staar samlet, og de har forsynt sig med revolvere og ammunition. Dette røper mistillid særlig til soldaterraadene og virker næsten som en
150 provokation. Av hensyn til det som er forefaldt - i tilfælde av at borgerskapet vil fremkalde en akut militæraktion, og Holtfodt og Gunnar Knudsen vil slaa ned paa bevægelsen med væbnet haand - ja da maa jo soldaterforeningerne gripe aktivt ind. Og det maa være vor opgave at beskytte de antimilitære. I Sulitjelma negtet en arbeider at gjøre militærtjeneste, og lensmanden kom for at hente
155 ham, men arbeiderne møtte op og sa, at vi utleverer ikke den kamerat, og lensmanden maatte gaa med uforrettet sak. Soldaterforeningerne vil ikke aktiv militæraktion, men daarer vilde de være hvis de ikke gav agt paa, hvad de andre gjorde og var klar over, at det kan bli nødvendig at sætte sig til motverge ved passiv eller aktiv aktion. Ved at anerkjende soldaterbevægelsen er vi i skjøn
160 overensstemmelse med vort antimilitære program, og naar Vidnes nu ser konsekvenserne av sit sterke standpunkt på Trondhjems-landsmøtet, saa burde han glæde sig over resultaterne av sin egen gode gjerning.

Mindretalsforslaget her bygger paa en fast linje, som er i flugt med den
165 økonomiske utvikling i vort land. Vi regner med at magthaverne benytter sig av utenomparlamentariske midler, og vi maa ta op de motsvarende. Hovedvegten maa lægges paa masseaktionen, ikke for at overflødiggjøre vort parlamentariske arbeide, men for at muliggjøre det. Vi vilde ta avstand fra vor egen organisation og tradition, hvis vi negtet vor medvirkning, naar det gjelder arbeidernes egen
170 vilje til handling.

Partiet staar foran avgjørelsen - foran avgjørelsen av, om det skal beholde tilliden hos den virkelig arbeiderklasse eller det skal tape den - om partiet skal skuffe arbeiderne i deres tillid eller vi skal appellere til deres selvfølelse og ta
175 konsekvenserne herav.

Den indstilling som foreligger fra flertallet byr paa mange uhyrligheter. Saaledes tales der om samfundssocialismen som det eneste, og det later nu til, at man har glempt baade den faglige og koop. linje i rædsel for at komme ind paa
180 syndikalistiske tanker. Teoretisk anerkjender flertallet retten til revolution og masseaktion; men hvad betyr vel det, naar man ikke vil ta konsekvenserne herav. Streiken mot voldgiftsloven var en politisk masseaktion mot flertalsstyret. Men kan de forsvare den, kan det ikke være værre at gaa til masseaktion for andre

185 rettigheter. Lian vil ikke, at arbeiderklassen skal undertrykke andre. Men hvad
der er tale om er at gi alle anledning til at gjøre nyttig arbeide og faa hele den
produktive klasse med i disse nye aktioner. Flertalsindstillingen peker paa
masseaktion i tilfælde krig; men da vil det være for sent. Skal vi utrette noget i
190 dette under den nuværende krig. Arbeiderorganisationerne var svakere end man
hadde ret til at haabe, naar hensyn tages til deres numeriske styrke - de svigtet da
krigen brøt ut, fordi de ikke var indstillet paa handling, paa masseaktion. Det er
et stort ansvar forbundet med at bygge op organisationer, gi løfter og vække
forhaabninger, og saa lægge en dæmper paa de kræfter som melder sig til
195 handling. Paa den maate blir bevægelsen et redskap i bakstrævets haand, hvad vi
ogsaa har set under krigen.

En masseaktion for dyrtidskravene er bare bluff, sa Lian. Men ifjor stillet han jo
det samme i utsigt selv. En masseaktion vil ikke skaffe mer mat, sier man; men
200 den vil sette flere hænder i nyttig arbeide, den sigter paa at frigjøre
arbeidskraften fra militærvæsenet og paa at aapne jorden for dem som vil arbeide
paa den. Paa den maate kan der lægges grundlag for at skaffe mere mat og skapes
større folkelykke. Det er netop under en krisesituation, da folkets
opmerksomhet er vækket, at vi skal søke at gjennomføre det nye. Det diktatur vi
205 regner med er det som Karl Marx tænkte paa - det som er bygget paa det store
brede lag. Et andet diktatur kan ikke holde sig. Det er en mægtig reisning ute
blandt folk, og utnytter vi den, istedetfor at saa surhet og mismod, rykker vi vort
maal mægtig nærmere. Jeppesen og Knudsen og de andre som har ofret saa
mange aar av sit liv for arbeiderbevægelsen, begynner nu at bli nervøse, naar de
210 ser masserne begynner at røre paa sig, og de skynder sig med at ta avstand. Jeg
synes de skulde ta denne arbeidernes opmarsj som en vaarhilsen til sig. Det er
mere end ord som kommer til uttryk, det er trangen til handling, og heri ser vi
tegn paa, at vi staar foran det store gjennombrud. Soldater- og arbeiderraadene
er situationsorganer. Vi skal utnytte den foreliggende situation.
215 Arbeiderbevægelsen er da noget mere end at stemme hvert tredje aar, og det er
ved arbeiderne selv at handlingen skal komme. De skal ta saken i sin egen haand
og føre den frem. Vi ser det har betydning. I Trondhjem demonstrerte 2000
husmødre og straks stillet provianteringsraadet sig mere velvillig.
Arbeiderhustruernes krav naadde frem og var ikke til at avvise. I slikt ligger der
220 forjættelse. Det gir haab og styrker viljen til kamp. Disse nye kræfter som melder
sig bør derfor faa plads og ikke lægges i tvangstrøie.

225

Kilde

Protokol over forhandlingerne paa det 23. ordinære landsmøde i Kristiania 1918, s. 40-45.

230

Emner

Landsmøtetale

URI

<https://www.virksommeord.no/tale/partiets-taktik>

235

240

245

250

255

260